

Поряд з модернізацією старих теорій прибутку сучасні автори висунули ряд нових. Однією з них є «концепція революції в доходах». Американські економісти Д. Голдбрейс, А. Берлі і Е. Хансен вважають: розвиток корпоративної власності віддаляє підприємців від керівництва господарством, адже, при цьому, управління передається найманим менеджерам. У зв'язку з цим, змінюється мета підприємництва, тобто рушійною силою виробництва стає не прибуток сам по собі, а задоволення потреб усього суспільства в цілому. Це приводить до вирівнювання доходів різних сфер населення, реформування єдності інтересів і, як наслідок, до класової гармонії між працівниками і підприємцями.

Варто погодитися з думкою українського автора І.О. Бланка, відповідно до якої прибуток виступає як найбільш проста й одночасно найбільш складна категорія ринкової економіки. Простота цієї категорії визначається тим, що вона є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців за умов конкуренції. У той же час її складність визначається різноманітністю сутнісних сторін, що вона відбиває, а також різноманітністю видів, у яких виступає. Сутність прибутку з погляду її основних характеристик, І.А. Бланк розглядає як: форму доходу підприємця, що здійснює конкретний вид підприємницької діяльності; форму доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою досягнення комерційного успіху; форму, яка не гарантує дохід підприємцю, що вклав свій капітал у той або інший вид бізнесу, оскільки це – результат тільки вмілого та успішного здійснення цього бізнесу; форму, яка характеризує не весь дохід, отриманий в процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, що «очищена» від понесених витрат на здійснення цієї діяльності.

Дослідивши різні наукові підходи до визначення сутності прибутку, можна стверджувати, що, прибуток, як економічна категорія, представляє собою абстракцію, теоретичне обґрунтування, оскільки економіка зародилася на основі бажання усвідомити принципи роботи господарського механізму.

Отже, перш ніж вивести власне трактування сутності прибутку за існуючих соціально-економічних умов невизначеності, слід зазначити, що фінансовий результат успішної діяльності, все ж таки, є специфічною категорією розподільчих відносин, суть якої визначається як усією економічною системою (макрорівень), так і економічною поведінкою окремого підприємства (мікрорівень). Стратегічність економічних концепцій стосовно економічної природи та функцій прибутку свідчить лише про складність та суперечливість самого процесу формування прибутку та його теоретичного обґрунтування. Для практичного ж застосування необхідна інтерпретація цієї категорії, що розглядається прикладними економічними науками, до яких відноситься бухгалтерський облік як інформаційна система управління.

Вищевикладене дає нам змогу зробити висновок, що прибуток в сучасному аспекті розвитку економічних відносин являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності.

Таким чином, для досягнення головної стратегічної мети діяльності – можливого отримання максимального прибутку, важливо знати всі способи ефективного використання і управління фінансовими ресурсами, які знаходяться в інформаційній системі сучасних організаційних структур господарювання.

Г.Л. Чміль, асп. (ХДУХТ, Харків)

КАПІТАЛ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Наявність великої кількості конкурентів і складної економічної та політичної ситуації в кожній країні світу, і в Україні зокрема, актуалізує дослідження капіталу, як економічної категорії. Чітке зрозуміння сутності капіталу, як категорії ринкової економіки здатне сформулювати низку конкурентних переваг для кожного суб'єкта підприємницької діяльності.

Термін “капітал” походить від латинського “capitalis” – головний, основний, дуже важливий і німецького “kapital” – основне майно.

Сутності капіталу присвячені наукові праці багатьох вчених економістів, значний вклад серед яких здійснили представники різних економічних шкіл минулого та сучасності, такі як: Т. Мен, А. Монкретьєн, Г. Скаруффі, Ф. Кене, А. Тюрго, В. Мірабо, Д. Норе, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, Й. Шумпетер, А. Маршал, К. Маркс, Дж.М. Кейнс, В.Д. Базилевич, В.М. Лісовицький.

Вперше звернув увагу на категорію капіталу і спробував дати її науковий аналіз Франсуа Кене. Він під капіталом розумів сукупність засобів (авансів), використовуваних у виробництві для створення чистого прибутку. Кене стверджував, що різні частини капіталу виконують свої функції неоднаково. Одна частина – первісні аванси – функціонують у процесі виробництва тривалий час, не покидаючи його, інша – “щорічні аванси” – вимагає постійного поновлення. Тим самим було покладено початок структурного аналізу капіталу, розподілу його на основний і оборотний.

Однак А. Сміт, визначав капітал як частину запасів, від яких певна особа очікує отримати прибуток; трактував як продуктивний увесь суспільний капітал. Водночас, він вважав, що капітал не існував за умов раннього примітивного суспільства і з'явився у результаті первісного нагромадження, яке вчений пов'язував виключно із працелюбністю та бережливістю окремих індивідів. Сміт продовжив після Ф. Кене розподіл

капіталу на основний та оборотний, але “весь капітал будь-якого підприємця неодмінно поділяється на капітал основний і на капітал оборотний”.

На нашу думку слід звернути увагу на те, що великою заслугою вченого стало розуміння того, що співвідношення між складовими капіталу є неоднаковим у різних галузях виробництва. Крім того, він зрозумів значення капіталізованої цінності, набутих і корисних здібностей усіх жителів або членів суспільства.

А. Сміт трактував капітал як головну рушійну силу економічного прогресу, стверджував, що будь-яке збільшення або зменшення капіталу природним чином сприяє зростанню або скороченню мінової вартості річного продукту землі та праці країни реального балансу та доходу населення. А. Сміт зазначав, що зростання національного багатства неможливе без нагромадження капіталу.

Слід зазначити, що активним оппонентом та послідовником ученого був Д. Рікардо. Він визначав капітал як провідний фактор розвитку продуктивних сил суспільства, “частину багатства країни, яка використовується у виробництві й складається з їжі, одягу, інструментів, сировини, машин, всього необхідного для того, щоб привести в рух працю”.

Ще одним представником, який розвивав теорію капіталу був Дж. С. Мілль. Услід за Смітом він стверджував, що “крім початкових і загальних умов виробництва – праці і продуктивних сил – існує ще одна умова, без якої неможливо здійснити виробничу діяльність. Йдеться про попередньо нагромаджений запас продуктів минулої праці - капітал”. Трактуючи капітал як раніше нагромаджений матеріалізований продукт праці, тобто утримання від теперішнього споживання заради майбутньої корисності. Відтак він дійшов висновку, що “зростання капіталу необхідним чином залежить від двох моментів – величини фонду і від сили схильностей, які спонукають заощаджувати”.

Особливий напрям в трактуванні поняття «капітал» розвинув Й. Шумпетер. В його розумінні “капітал підприємства – це не сукупність... благ, тому що капітал протистоїть світові благ”. В теорії Шумпетера капітал слугує “фондом”, за рахунок якого підприємець оплачує придбані засоби виробництва. Вчений зазначав, що капітал представляється не просто сумою грошей, але й інших платіжних засобів, які можуть бути використані підприємцем.

Як бачимо, саме в працях Рікардо, Ф. Кене, Дж. С. Мілля та інших економістів, які були проаналізовані вище, визначений зв'язок капіталу з його тривалим використанням, а також речовою (товарною) сутністю.

Проведені дослідження дозволили порівняти різноманітні історичні економічні думки щодо сутності капіталу та довели багатоаспектність категорії “капіталу”, що проявляється в різноманітності його форм, властивостей, категорій.

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф. (ХДУХТ, Харків)

Н.С. Акімова, канд. екон. наук, проф. (ХДУХТ, Харків)

Т.А. Наумова, канд. екон. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ОБЛІКОВІ МОДЕЛІ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ДЕБІТОРАМИ

Моделювання – це метод наукового пізнання, який полягає у вивченні явищ чи процесів не прямо і безпосередньо, а через спеціально створені їх відображення, які називаються моделями. Його можна визначити як процес виділення найбільш суттєвих властивостей будь-яких явищ, оскільки модель є відображенням цих суттєвих властивостей. У цьому і полягає головна відмінна риса моделювання від інших методів дослідження.

В основі моделювання в бухгалтерському обліку знаходиться закономірність господарського кругообороту та економічних відносин.

Моделювання є методом розвитку теорії й методології бухгалтерського обліку. Використання в обліку методу моделювання забезпечує вибір правильних методологічних рішень і методичних прийомів, імітацію практичної роботи бухгалтерів, формалізацію бухгалтерських завдань, прогнозування процесів господарської діяльності будь-якого підприємства та шляхи розвитку бухгалтерського обліку.

В даному дослідженні об'єктом моделювання є система розрахунків з дебіторами, що являє собою різновид складної системи розрахункових операцій господарюючого суб'єкта.

До класу складних систем звичайно відносять комунікаційні комплекси, системи автоматизованого управління, інформаційні системи і деякі інші. Система розрахунків з дебіторами в більшості випадків може бути охарактеризована ознаками багатьох різновидів складних систем:

– за структурою системи розрахунків з дебіторами близькі до комунікаційних комплексів, що мають значне число зв'язків;

– по об'єкту або предмету впливу дані системи можна віднести до інформаційних систем, тому що вони призначені для оперування над особливо інтенсивними потоками інформації;

– по технологічних ознаках системи управління витратами подібні автоматизованим системам управління, пристосованим до збору, обробці, збереженню і видачі даних, необхідних для управління господарським процесом.